

NOTAT

Til: Det kongelige finansdepartement

Fra: J.K. Baltzersen

Dato: 15. oktober 2017

HØRINGSUTTALELSE OM NOU 2017: 13 OM NY SENTRALBANKLOV OG ORGANISERING AV NORGES BANK

Undertegnede uttaler seg om sentralbankvirksomheten, spesifikt om (1) åpenhet i beslutninger i utøvelse av sentralbankfunksjonen, (2) sentralbanklovens formålsparagraf, (3) ansvar og straff for utarbeidelse og godkjenning av regnskap for sentralbanken og (4) evaluering av pengepolitikk og -vesen.

1. Åpenhet i beslutning i utøvelse av sentralbankfunksjonen

Undertegnede stiller seg positiv til at Norges Bank forsommeren 2017 begynte med kunngjøring av protokoll/referat fra sine rentebeslutninger løpende, slik at almenheten ikke trenger vente i tolv år for å få vite om eventuelle uenigheter i det besluttende organ for pengepolitikk og finansiell stabilitet.

En slik åpenhet er viktig for den åpne diskurs som vi legger vekt på i vårt samfunn. Undertegnede setter pris på utvalgets ønske om størst mulig åpenhet, men stiller seg undrende til at dette skal overlates fullstendig til sentralbankens hovedorganer (styret og den eller de to lovfestede komitéer).

Prinsippet for innsyn i offentlig sektor er at man har rett til innsyn med mindre tilstrekkelig tungtveiende hensyn tilsier noe annet. Dette tilsier at det bør være minstekrav til hva almenheten kan få tilgang på. Eksempelvis bør det stilles krav om at stemmetall offentliggjøres snarlig og at sentralbanken ikke kan nekte et styre-/komitémedlem å uttale seg om sin uenighet (egne vurderinger) så lenge vedkommende respekterer taushetsbelagte opplysninger.

2. Sentralbanklovens formålsparagraf

Utvalget skriver på side 121 (underkapittel 10.1; som et eksempel):

Å bevare pengenes verdi har likevel vært et viktig formål for pengepolitikken helt siden sentralbankene ble opprettet.

Utvalget skriver senere på side 123 (underkapittel 10.2; som et eksempel):

I dag er det vanlig at sentralbankene har et langsiktig mål om prisstabilitet. Det betyr ikke at sentralbankene må sikte mot å holde prisene på et stabilt nivå. Med prisstabilitet menes som regel at pengepolitikken skal innrettes mot å holde inflasjonen lav og stabil over tid.

Utvalget foreslår som første ledd i § 1-2:

Formålet for Norges Banks virksomhet er å opprettholde en stabil pengeverdi og fremme stabilitet i det finansielle systemet og et effektivt og sikkert betalingssystem.

I anledning 150-årsjubileet for Grunnloven sto det en lederartikkel i forretningsbladet *Farmand* på trykk 23. mai 1964. Lederartikkelen ramset opp en rekke grunnlovsparagrafer som burde vært skrevet annerledes dersom praksis skulle være i tråd med ordlyd. Lederartikkelen anbefalte allikevel ikke grunnlovsendringene.

I tilfellet her med ny sentralbanklov er det snakk om en helt ny bestemmelse. Tilsvarende bestemmelse finnes ikke i gjeldende sentralbanklov. Dette er et spørsmål om ærlighet. Man skriver en festtaleformulering inn i loven, mens utvalget har gjort en forholdsvis god jobb med å beskrive i utredningen, som må ansees å få status som lovforarbeide og dermed rettskilde, at det er noe annet som «egentlig» menes.

Undertegnede oppfordrer departementet – i proposisjonsutkastet til Kongen, som så blir lovproposisjon til Stortinget – å være ærlig. Det ene alternativet er å omgjøre festtaleformuleringen til realitet ved å presisere dette (kfr. forslaget om evaluering av pengepolitikk og -vesen). Det andre alternativet er å fortsette som før, men være ærlig i lovteksten. Helt konkret foreslås slik tilføyelse til §1-2:

Første ledd står ikke til hinder for en stabil, men over tid ikke ubetydelig, utvanning av pengeverdien når statsmyndighetene finner dette hensiktsmessig.

3. Ansvar og straff ved regnskap og revisjon

Utvalget skriver på side 345 (underkapittel 23.1; som et eksempel):

Konter i form av sedler og mynter anses som fordringer på Norges Bank, [...]

Det fremgår også av den forenklede balansen for Norges Bank på utredningens side 201 (tabell 13.1 tilhørende underkapittel 13.4.1) at sedler og mynter er gjeld som Norges Bank har til almenheten.

For den som har et regnskap med en balanse og er innehaver av en kontantbeholdning, er det riktige at denne kontantbeholdningen skal utgjøre egenkapital. Så langt er det greit.

Men gjeld/fordring er noe som skal kunne innfris. Man kan tenke seg to familier; la oss kalle dem Løvenskiold og Anker. Løvenskiold låner en sum til Anker. De blir enige om at det er et gjeldsforhold, men at lånet er rentefritt, uten pliktige nedbetalinger i løpetiden og med uendelig løpetid. Lånet vil kanskje i praksis aldri bli innfridd, men det kan i teorien bli innfridd.

Men den fordring/gjeld som en seddel eller mynt representerer, kan ikke engang i teorien innfris. Når noen fører slikt som egenkapital i sin balanse, er dette allikevel med rette, for en kontantbeholdning har i praksis en verdi som alment akseptert bytemiddel.

For Norges Bank å føre det som gjeld er imidlertid i beste fall tvilsomt. Dersom andre aktører i samfunnet hadde gjort tilsvarende, er det sannsynlig at det ville bli reagert mot.

På denne bakgrunn foreslår undertegnede ny § 5-6:

For Norges Bank skal samme prinsipper for gjeld og egenkapital i balansen i regnskapet benyttes som for øvrige aktører. Den som har overordnet eller utøvende ansvar for utarbeidelse eller godkjenning av regnskap for Norges Bank, er gjenstand for samme sivilrettslige og strafferettslige ansvar som tilsvarende posisjoner i samfunnet forøvrig.

4. Evaluering av pengepolitikk og -vesen

Utvalget viser på side 153 (underkapittel 10.6.5) til at Norges Bank Watch ønsket i 2016 en evaluering av om hvorvidt inflasjonsmålet bør endres. Det henvises også i utredningen til Finansdepartementets evaluering i de årlige finansmarkedsmeldingene (eksempelvis side 114; underkapittel 8.5). I tillegg henvises det til eksterne evalueringer som Norges Bank selv har tatt initiativ til (side 381; underkapittel 26.2).

Utvalget sier selv at det ikke har kunnet evaluere bankens resultater i pengepolitikken (side 381; underkapittel 26.2), men sier på side 407 (underkapittel 27.4.6):

Utvalget mener departementets vurdering av bankens utøvelse av skjønnsmyndighets kan videreutvikles. Departementet kan i tillegg til de årlige Norges Bank Watch – rapportene for eksempel hvert tredje år be fremragende ekspertise vurdere bankens utøvelse grundig. Slike utredninger kan omfatte bankens gjennomføring av pengepolitikk og arbeid for finansiell stabilitet, analyseapparat, arbeidsmetoder, kommunikasjon, mv. og vil gi grunnlag for departementets evaluering som legges fram for Stortinget.

Til ikke å være en evaluering av pengepolitikken og arbeidet for finansiell stabilitet bruker utvalget bemerkelsesverdig mye spalteplass på å redegjøre for dette og rettferdiggjøre det rådende pengepolitiske og pengevesensmessige regime.

Drøftingen av kritiske synspunkter i utredningen virker tilfeldig og svært tynn.

Eksempler på kritiske synspunkter som trekkes frem, er:

- side 123; underkapittel 10.2.1: påpekning av feilinvesteringer ved for høy inflasjon
- side 158; underkapittel 11.1.2: innrømmelse av at utlånsvekst er en viktig årsak til finanskriser
- side 162; underkapittel 11.1.5: sentralbankers vilje til å redde banker medfører større risikovilje i bankene

På tross av kulepunkt 1 ovenfor er det ingen referanse til Ludwig von Mises eller Friedrich August von Hayek eller deres (østerrikske) konjunktursyklusteori, en teori som F.A. v. Hayek fikk Nobels minnepris i økonomi (1974) for.

På tross av kulepunkt 2 ovenfor er det ingen eksplisitt innrømmelse av at pengepolitikk fører til dette og av at sentralbankene søker krisene løst med enda mere av de virkemidlene som førte til utlånsvekst i utgangspunktet.

At drøftingen av pengepolitikken og finansiell stabilitet er tynn, spesielt når det gjelder drøftingen av kritiske synspunkter, er kanskje ikke en kritikk som først og fremst bør rettes mot utvalget, men heller mot mandatet?

Således er det prisverdig at utvalget anbefaler en grundig evaluering. En slik evaluering er det behov for, og den bør være fullskala og svært grundig. I en slik evaluering bør blant andre personer som James Grant ([https://en.wikipedia.org/wiki/James_Grant_\(finance\)](https://en.wikipedia.org/wiki/James_Grant_(finance))) og James Rickards (https://en.wikipedia.org/wiki/James_Rickards) tas med. Den østerrikske skoles perspektiv bør blant andre vurderes seriøst. En ekspertgruppe/-kommisjon vil sikkert være istand til å finne relevant litteratur. For ordens skyld nevnes:

- undertegnede s høringsuttalelse/notat av 4.5.2015 til Det kgl. finansdepartement (Ad.: høringsrunde for tiltak for å hindre/avdempe boligboble)
- appendiks A til kapittel 18 i *Grunnlov og frihet: turtelduer eller erkefiender?* (tilgjengelig i både Regjeringens/departementenes og Stortingets biblioteker; bok/antologi redigert av undertegnede; utgitt august 2017; ISBN 9788230015827)

Undertegnede ser frem til en fullskala, særdeles grundig evaluering av pengepolitikken og pengevesenet.